

Available online at <http://jgu.garmian.edu.krd>

Journal of University of Garmian

<https://doi.org/10.24271/garmian.2070313>

ئاسته‌نگییه سینتاکسییه کانی فیربونی زمانی دووهم لای ئاخپوهری کورد

(زمانی فارسی به نمونه)

شادان محمد ئەمین^۱، عومەر ئەحمەد عەزیز^۲، ناھیدە رحمان خەلیل^۳

۱- پەرورده‌ی گهرمیان / که‌لار، ههرئیمی کوردستانی - عێراق

۲- به‌شی زمانی کوردی، کۆلیژی پەرورده‌ی زانکۆی گهرمیان، ههرئیمی کوردستانی - عێراق

۳- پەرورده‌ی سلیمانی / رۆژئاوا، ههرئیمی کوردستانی - عێراق

Article Info		پوخته:
Received:	September, 2020	ناونیشانی توێژینه‌وه‌که بریتیه له ((ئاسته‌نگییه سینتاکسییه کانی فیزیونی زمانی دووهم لای ئاخپوهری کورد، زمانی فارسی به‌نمونه))، توێژینه‌که له پێشه‌کییه‌ک و دو به‌ش پیکدیت، له‌گه‌ڵ پوخته و زاراوه‌کیلییه‌کان، له به‌شی یه‌که‌مه‌دا تیشک‌خراوه‌ته‌سه‌ر بابته‌ی چه‌مکی زانستی زمانه‌وانی کاره‌کی، فیزیونی زمانی دووهم ، چه‌ند بابته‌تیک تری په‌یوه‌ست به‌ باسه‌که‌، له به‌شی دووهم‌دا ئاسته‌نگییه سینتاکسییه‌کانمان له پرۆسه‌ی فیزیونی زمانی فارسی لای ئاخپوهری کورد خستۆته‌به‌ریاس، ده‌رمان‌خستوه‌، که‌ چۆن ده‌بنه‌ رێگر له‌ فیزیونی زمانی فارسی لای ئاخپوهری کورد، ئامانجی توێژینه‌وه‌که‌، دۆزینه‌وه‌ی ئاسته‌نگییه‌کانه‌، بۆ چاره‌سه‌رکردنی ئه‌و ئاسته‌نگییه‌کانه‌ به‌گرتنه‌به‌ری رێکاری گونجاو له‌ پرۆسه‌ی فیزکردنی زمانی فارسی بۆ ئاخپوهری کورد، گرنگی ئه‌م بابته‌ له‌وه‌دایه‌، که‌ زمانی فارسی و کوردی سه‌ربه‌یه‌ک خێزان و زمانیکێ درواسییه‌ و ده‌وله‌مه‌نده‌ به‌ سه‌رچاوه‌ی زانستی، له‌م روانگه‌یه‌وه‌ پێویسته‌ باشترین رێگا بگه‌ڕێته‌ به‌ر بۆ ئه‌وه‌ی ئاخپوهری کورد فیزی زمانی فارسی ببیت، کیشه‌ی توێژینه‌وه‌که‌ بریتیه‌ له‌ ئه‌و پرسپیره‌ی، که‌ ئایا ئاخپوهری کورد ئاسته‌نگی سینتاکسی هه‌یه‌ له‌ فیزیونی زمانی فارسیدا؟ هه‌روه‌ها له‌کۆتاییدا لیستی سه‌رچاوه‌ی به‌کارهاتوو و پوخته‌ی توێژینه‌وه‌ به‌ زمانی ئینگلیزی و عه‌ره‌بی و خراوته‌ روو.
Revised:	November, 2020	
Accepted:	December, 2020	
Keywords		
فیزیون، فیزکردن، زمانی دووهم، ئاسته‌نگییه‌زمانیه‌کان، ئاسته‌نگی سینتاکسی، زمانه‌وانی کاره‌کی		
Corresponding Author		
Shadhanhamaamin2@gmail.com Umer-ahmed@garmian.edu.krd nahida2000@yahoo.com		

پیشه‌کی:

زمانه‌وانی کاره‌کی (پراکتیکی) - Applied linguistics

زمانه‌وانی له‌ بنه‌رته‌دا له‌ دوو لقی سه‌ره‌کی پیکدیت، ئه‌وانه‌ش (زمانه‌وانی تیوری و زمانه‌وانی کاره‌کی) ن، هه‌ر یه‌ک له‌م لقانه‌ش له‌ چه‌ندین لقه‌ تر پیکدین. (Corder) به‌م شیوه‌یه‌ پێناسه‌ی زمانه‌وانی کاره‌کی ده‌کات: (زمانه‌وانی کاره‌کی به‌کارهێنانیکێ ئاشکرای زمانه‌که‌ تێیدا که‌ تیایدا زمان توخمیکێ بنه‌ره‌تی زمانه‌) (نه‌رمیان عبدالله خۆشناو، 2016 ، 14) ئه‌م زانسته‌ باس له‌ هه‌ندیک و بوار و لایه‌نی زمان ده‌کات له‌ رووی کرده‌یه‌وه‌ له‌وانه‌ (فه‌ره‌ه‌نگ‌سازی ، کۆزمانه‌وانی ، نه‌خۆشییه‌کانی وتن، پلانی زمانی ، وه‌رگێران، فیربوون و فیرکردنی زمانی یه‌که‌م ، فیربوونی زمانی دووهم و زمانی بیگانه‌ به‌ گشتی ...) (سه‌رچاوه‌ی پێشوو هه‌مان لاپه‌ره‌)

فیربوون Learning:

بریتیه‌ له‌ گۆرانکاری کردن له‌ ره‌فتاری تاکدا، ئه‌ویش له‌رێگه‌ی شه‌ره‌زایی و راهێنانه‌وه‌ ده‌بیت، هه‌رچه‌نده‌ پرۆسه‌ی فیربوون و فیرکردن په‌یوه‌ندییه‌کی به‌هێز و له‌یه‌کتر دانه‌برایان هه‌یه‌؛ به‌و مانایه‌ی هه‌موو چالاکییه‌کانی مرۆف و سه‌راپای ژیا‌نی ده‌گه‌رنه‌وه‌ به‌جۆرێک له‌درووستکردنی که‌سایه‌تی مندالدا ئاوێته‌ده‌بن، چه‌مکی فیربوون چه‌مکی فره‌په‌هه‌نده‌و له‌هه‌ر زانستیکدا خاوه‌نی پێناسه‌ی تایبه‌ت

به‌خۆبەختی، به‌لام سه‌ره‌رای هه‌رجیاوازییه‌ك سه‌باره‌ت به‌فێریوون له‌هه‌موو زانسته‌كاندا ده‌توانین ب‌لێن بریتییە له: ((هه‌رگۆرانیك كه‌به‌هۆی ئەزموون یان راهێنان له‌هه‌ئسوكه‌وتی مرۆف دێته ئاراه)) (زیتا عیلائی، 2، 138).

فیریوونی زمان Learning language:

به‌واتای کۆکردنه‌وه‌ی کۆمه‌لێك زانیاری په‌یوه‌ست به‌سیستمی زمانی یان یاسا تایبه‌ته‌کانی ئەو زمانه‌دیت، که به‌شیوه‌یه‌کی ئاگایانه ده‌نۆتێت و به‌د‌ل‌نیاییه‌وه ناتوانێت له‌رێگه‌ی له‌به‌رکردن (حفظ) ی ته‌واوی رسته‌کانی زمانیک، ئەو زمانه نوێیه‌ فیریوون، چونکه له‌راستیدا ((له‌به‌رکردن به‌واتای ئەوه دیت که‌هیچ شتیك فیریوون، واته ئەم له‌به‌رکردنانه، ته‌نیا له‌ده‌ورووبه‌ریکی پێشبینیکراودا به‌که‌لکی به‌کارهێنان دیت)). (زیتا عیلائی، 2، 1380، به‌لکو فیرخواز پیتیسته یاسا زمانیه‌کان و شیوه‌ی درووست به‌کارهێنانی ئەو یاسایانه فیریوون، سه‌ره‌رای ئەمه‌ش فیریوونی ته‌واوی پێزمانی هه‌ر زمانیک نابێته هۆی به‌ده‌سته‌هێنانی توانای ته‌واو بۆقه‌کردن به‌و زمانه (سه‌رجاوه‌ی پێشووه‌، هه‌مان لاپه‌ره).

زمانی یه‌که‌م First Language – Mother Language :

ئەو زمانه‌یه که مرۆف بۆ یه‌که‌م جار فیری ده‌بێت و ده‌توانێت قسه‌ی پێ بکات واته ((یه‌که‌مین زمانی فیریووه له‌لایه‌ن تاکه‌وه زمانیک که تاک قسه‌ی پێده‌کات و بنه‌ما کولتوری و کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی خۆی پێ ده‌دۆزێته‌وه و به‌هرجه‌سته‌ی ده‌کات و خۆی پێ ده‌ناسێته‌وه)) (هێرش که‌ریم حه‌مید، رۆسته‌م محمده‌حمه‌د : 2019 : 6).

زمانی دووهم Second Language :

فیریوونی زمانیک نوێ له‌پال زمانی یه‌که‌م (زمانی دایک) به‌زمانی دووهم ناوه‌ده‌بێت، زمانی دووهم که کورتکراوه‌ی (L2) ی بۆ به‌کارده‌هێنێت ((هه‌ر زمانیکه که مرۆف له‌دوای زمانی یه‌که‌م (L1) فیری ده‌بێت)) (زیتا، 2، 1380، 2) بۆیه ده‌توانین ب‌لێن زمانیک یان چه‌ند زمانیک ده‌گرتته‌وه، که مرۆف به‌گشتی دوا‌ی وه‌رگرتنی زمانی دایک فیریان ب‌بێت و به‌کاریان به‌هێنێت، هه‌ر له‌به‌رئوه‌شه‌ پێ ده‌وتریت زمانی دووهم، چونکه وه‌رگرتن و فیریوونی ده‌که‌وتیه‌ دوا‌ی زمانی یه‌که‌م (عدنان عبدالله عبدالوه‌هاب، 2015، 83). لیکۆلینه‌وه له‌فیریوونی زمانی دووهم ته‌نها لیکۆلینه‌وه نییه له‌چۆنیه‌تی و چیه‌تی خۆدی فیریوونی زمانه‌ ب‌یگانه‌که، به‌لکو له‌خۆیدا لیکۆلینه‌وه‌یه له‌کۆهۆکاری زیاده‌بونی توانست و تواناکانی مرۆف له‌سه‌ر فیریوون و فیریکردن به‌شیوه‌یه‌کی گشتی فیریوون و فیریکردنی زمانی دووهم به‌تایبه‌تی به‌شیوه‌یه‌کی کاریگه‌رت. که‌واته ده‌توانێت بوتریت که فیریوونی زمانی دووهم ئاماژه‌ ده‌دات به‌فیریوونی زمانیک دیکه، له‌وکاته‌ی له‌بنه‌په‌ندا زمانیک ب‌نهرتی (زمانی یه‌که‌م/ دایک/ زگماکی) بوونی هه‌یه‌و شۆنی خۆی گرتوه (کاروان عومه‌ره‌قادر، 2014، 121).

کاریگه‌ری زمانی یه‌که‌م (دایک) له‌سه‌ر زمانی دووهم له‌ لای زۆریه‌ی پسپۆرانی زمانه‌وانی له‌ کاتی فیریوونی زمانی دووهمدا زمانی یه‌که‌م کاریگه‌رییه‌کی گه‌وره‌و به‌رجاوی له‌سه‌ر زمانی دووهم هه‌یه چونکه زمانی یه‌که‌م له‌ می‌شکی فیرخوازدا وه‌کو تۆر چه‌سپاوه‌ بۆیه ئه‌سته‌مه‌ فیرکار (مامۆستا) ب‌توانێت له‌ کاتی پرۆسه‌ی فیریووندا چاودیری ته‌واوی ئەو تۆرانه‌ بکات (ئاسۆ عه‌بدول ره‌حمان که‌ریم: 2019: 86) ئەم کاریگه‌رییه‌یه‌ له‌ کاتی فیریوونی زمانی دووهمدا به‌ شیوه‌ی (چوونه‌ناویه‌ک) ده‌بێته هۆی دروسبونی هه‌له به‌لام هه‌شتا زمانی یه‌که‌م هۆکاره‌ بۆ پێگه‌یشتنی زمانیک تر چونکه له‌سه‌ر زمانیک راهاتووه‌ و یارمه‌تی ده‌دات زمانیک تر ده‌رب‌د‌ریت واته فیرخوازی زمانی دووهم فیری به‌هره‌ی نوێ ده‌بێت له‌سه‌ر بنه‌مای پێشینه‌، که زمانی یه‌که‌مه.

ئەم کاریگه‌رییه‌ش له‌ هه‌موو ئاسته‌کانی زماندا به‌روونی به‌رجاو ده‌که‌وتیت واته له‌ هه‌ریه‌ک ئاسته‌کاتی (فۆنۆلۆژی، مۆرفۆلۆژی و سینتاکس) دا ده‌توانین کاریگه‌ری و راده‌ی ئەو کاریگه‌رییه‌ش پێشان ب‌ده‌ین :

1. له‌ ئاستی فۆنۆلۆژیدا کاتی فیرخوازی کورد ده‌نگه‌کانی زمانی ئینگلیزی ده‌درکێنیت بۆ نمونه‌ درک‌اندنی ده‌نگی /th/ به‌ /ذ/ یان /ث/ ده‌خوێنێته‌وه به‌لام به‌هۆی نه‌بوونی هه‌ردوو ده‌نگی /ث/، /ژ/ له‌ زمانی کوردیدا، ئەم ده‌نگه به‌ شیوه‌ی /س/، /ز/ ده‌رده‌ب‌د‌ریت ئەمه‌ش بۆ کاریگه‌ری زمانی یه‌که‌م ده‌گه‌رێته‌وه وه‌کو :

Thief	←	تیف	سيف
That	←	ذات	زات

ئەم کاریگه‌رییه‌ له‌ ئاستی فۆنۆلۆژیدا لای فیرخوازیک فارسی زمان، که بیه‌وتیت فیری زمانی کوردی ب‌بێت به‌ هه‌مان شیوه‌یه‌، بۆ نمونه به‌هۆی نه‌بوونی ده‌نگه‌کانی /ۆ، /، /ر/ له‌ زمانی فارسیدا ئەوا فیرخواز ئەو ده‌نگانه به‌/و، /، /ل، /ر/ ده‌درکێنیت وه‌کو :

گول ← گول
برو ← برو
روشن ← روشن

2. له ئاستى مۆرفۆلۇژىدا كەرەستە و دانە پىكەينەرەكانى ئەم ئاستە كە مۆرفىمەكان، كاريگەرى زمانى يەكەم لەسەر زمانى دووهم تاياندا دەردەكەوئىت، واتە كاتىك فېرخواز لە پرۆسەى وەرگرتى زمانى دووهمدايە ھەندىك جار لەسەر بىنەماي پېشىنەى زمانى دايك مامەئە لەگەل مۆرفىمەكانى زمانە نوپىيەكەدا دەكات ، ئەم كاريگەرى و چوئە ناو يەكەش لە مۆرفىمە بەندە رېزمانىيەكاندا بەرچاو دەكەوئىت وەكو مۆرفىمەكانى (كات ، كەس ، ژمارە ، ناسراوى ، نەناسراوى ...) وەكو :

1- يەك كۆر دەخوئىت. ← One boy is studying

2- دوو كۆر دەخوئىت. ← Two boys are studying

بەلام فېرخوازی كۆرد لە رستەى دووهمدا بە كاريگەرى زمانى كۆردى دەئىت (two boy are studying) * چونكە لە سىستەمى زمانى كۆردىدا دوو جار نىشانەى كۆكردەوە دانرئىت، واتە ناوترئىت (دوو كۆرەكان دەخوئىن) بۆيە/ is / دەگۆرئىت بۆ / are / بەلام /s/ كۆ نابەخشىتە وشەى (boy)، لە ئەنجامدا فېرخوز ھەلە دەكات .

3. ديارترين كاريگەرى زمانى يەكەم لەسەر زمانى دووهم ھەيەتى لە ئاستى سىنتاكسدا بەرچاو دەكەوئىت، بەشپۆھەك كە فېرخواز لەسەرەتاي فېربوونى زمانى نوپىدا چى بەشپۆھەكى ئاگانە يان بۆ ئاگانى ياسا و دەستورە رېزمانىيەكانى لە زمانە نوپىكەدا بەكاردەھىنئىت (زىتا عىلانى : 1380 : 3)، بۆ نمونە لە زمانى كۆردىدا بۆ نەرى كۆردى رستە مۆرفىمە بەندەكانى نەرى كۆردى دەخوئىتە پېش كارەووە وەكو (من نەچوم بۆ خوئىنگا.) و فېرخواز كە ئەم رستەيە دەگۆرئىت بۆ زمانى ئىنگلىزى بەم شپۆھەيەى لى دەكات :

(I not go to school.) * ئەمەش دەبىتە ھۆى ھەلە و ئاستەنگى لای فېرخواز .

4. لە ئاستى سىمانتېكىشدا ئەم كاريگەريە دەردەكەوئىت (كاتىك فېرخواز دەيەوئىت لە ھەندىك بارودۆخ دروسكردنى دەرييندا دووچارى ھەلوئىستەك دەبىتەووە و وشەيەكى گونجاو لە زمانى دووهم نەدۆزىتەووە كە پىر واتا بىت يان واتادار بىت ئەوا بە ناچارى پەنا دەباتە بەر زمانى يەكەم و وشەيەكى گونجاو بەكار دەھىنئىت) (ئاسۆ عەبدول رحمان كەرىم : 2019 : 97) وەكو :

1- بزنەكە بە شاخەكەدا ھەلەدەگەزىت ← the goat climbs the mountain.

كاتىك فېرخوازیكى كۆرد دەيەوئىت ئەو رستەيە بەرھەم بەھىنئىت، ئەگەر كەموكرت لە زانيارىدا ھەبىت ئەو كات لەبرى وشەى (goat) ، وشەى (sheep) بەكار دەھىنئىت و دەئىت:

the sheep climbs the mountain ، مەرەكە بە شاخەكەدا ھەلەدەگەزىت، چونكە لە زمانى كۆردىدا وشەى مەر و اتايەكى گشتى تری ھەيە لە وشەى بزن ، لە ئەنجامدا فېرخواز تووشى ھەلەو ئاستەنگى زمانى دەبىت، كە سەرچاوەكەى كەموكرت و لاوازيە لە زمانى دووهمدا.

بەشى دووهم : ئاستەنگى سىنتاكسىيەكان لە فېربوونى زمانى فارسىدا :

پېناسەيەكى زمان ئەوھە، كە پىي وايە زمان ھۆكارىكە بۆ دروسكردنى پەيوەندى و گواستەوھى مەبەستەكان لە كەسپكەووە بۆ كەسپىكى تر، يەكەكانى زمان كە (فونىم و مۆرفىم فرىز و وشە و رستە و دەق) ن، ئەركى دروسكردنى پەيوەندى لە نىوان بىرەكاندا پىك دەخەن و ئەركى تىگەيشتن و تىگەيانندن لە ئەستۆ دەگرن، ھەرچەندە لە زانستى زماندا مۆرفىم بچوكرتەن دانەى واتادارى زمانە ، بەلام پىوېستە ئەم مۆرفىمانە بخرىتە قالبى رستەووە تا بىنە ھەلگى پەيامىك (شادان ھەمەئەمىن محەمەد : 2016 : 45-46) ، واتە ھەموو ئاستەكانى تری زمان لە خزمەت بەرھەمھىنانى رستەدان و (ھەر يەك لە دانە زمانىيەكان لە دەرەوھى سىنتاكسدا تەنيا قسە لەسەر چىيەتايان دەكرىت، بەلام كاتىك دەچنە ناو دروستەيەكى سىنتاكسەووە ھەك ئەرك تەماشدا دەكرىت ھەر دانەيى فەرھەنگىش لە دروستەى جىجىيادا ئەركى جىجىيا دەبىن ئەم قورسى و ئالۆزىش بۆ ئەو سروشتە گۆراوھيان دەگەزىتەووە) (شېروان حەسەن حەمەد : 2014 : 77) ھەر بۆيە رستە بە سەرەكىترين يەكەى زمانى ھەژماردەكرىت و چۆمىكى دەئىت : (دەل جىگىياكى چەندە گرنكى گرتووە لە لەشدا ، سىنتاكسىش ھەمان شوپى ھەيە لە زماندا) (بەكر عومەر عالى : 2014 : 121)

کهواته ئاستیکی ئالۆز و تیکچرژاوه و کۆکهروهی هه‌موو ئاسته‌کانی تره، واته هه‌موو که‌ره‌سته فهره‌نگی و رێژمانیه‌کان چی سه‌ربه‌خۆ بن یان به‌ند ئه‌رکی تایبه‌تیا‌ن پێ ده‌سپێدری‌ت له‌م ئاسته‌دا، به‌ گۆران و جۆلان‌دیان ئه‌رکه‌کانیشیان گۆران‌یان به‌سه‌ر دا دیت، که‌واته فێرخواز له‌ پرۆسه‌ی فێربوونی زمانی دووه‌مدا زۆرتین کیشه و ئاسته‌نگی که‌ وای لێ ده‌کات پرۆسه‌ی فێربوون هه‌یواش بکاته‌وه له‌ ئاستی سینتاکسدا دیته‌ رێگی سه‌باره‌ت به‌ زمانی کوردی و فارسی هه‌رچه‌نده ئه‌م دوو زمانه له‌ بنچینه‌دا ده‌چنه‌وه سه‌ر یه‌ک خێزانی و زمانی و هاوبه‌شیه‌کی ئێجگار زۆر له‌ نێوانیاندا هه‌یه و هه‌ر دوو زمانه‌که به‌ سیستمی (S+O+V) که‌ره‌سته‌کانی زمان ریز ده‌که‌ن، به‌لام ئه‌م هاوبه‌شیه‌ی نابێته هۆی ئه‌وه‌ی، که‌ بێن هیچ گرفتیک نایه‌ته‌ رێگی فێرخواز بۆ فێربوونی زمانی فارسی، چونکه (تییینی کراوه‌ چونه‌ ناو یه‌ک له‌ نێوان زمانه‌ هاوشیوه‌کان به‌رارورد به‌ زمانه‌ لێک نه‌چووه‌کان زیاتر و به‌هێزتره) (ئاسۆ عه‌بدول ره‌حمان که‌ریم: 2019: 84)

به‌م پێیه هه‌رچه‌نده زمانه‌کان هاوبه‌شیان زیاتر بێت زمانه‌کان ئاسته‌نگی و گرفت زیاتر ده‌بێت که‌ ده‌بته هۆی دروستبوونی هه‌له‌ له‌ پرۆسه‌ی فێربووندا (Corder) ئه‌و هه‌لانه‌ پۆلێن ده‌کات بۆ سێ پۆل: (رضوان متولیان، عباس استوار: 1392: 62)

- 1- هه‌له‌ی نێو زمانی (intralingual errors): ئه‌م جۆره هه‌له‌یه به‌یوه‌ندی به‌ زمانی دووه‌م خۆیه‌وه هه‌یه نه‌ک به‌ زمانی دایکه‌وه، زیاتر له‌ ئه‌نجامی زیاده‌ره‌وی و گشتان‌دن بۆ یاسا رێژمانیه‌کان سه‌رچاوه ده‌گری‌ت که‌ به‌ هه‌له‌ی (پێشکه‌وتووی) ش ناوده‌بریت
- 2- هه‌له‌ی نێوان زمانی (interlingual errors): ئه‌م هه‌لانه به‌ کاریگه‌ری زمانی یه‌که‌م په‌یدا ده‌بێت واته‌ ریشه‌ی ئه‌م هه‌لانه له‌ زمانی دایکه‌دا یه‌ لای فێرخواز (گواسته‌وه‌ی نه‌رێنیشی پێ ده‌وتریت)
- 3- ئه‌و هه‌لانه‌ی که‌ په‌یوستن به‌ رێکاره‌کانی فێرکردنه‌وه (teaching techniques errors): به‌ زۆری شیوازی وانه‌ وتنه‌وه سه‌رچاوه‌ی ئه‌م جۆره هه‌له‌یه بۆ نمونه: مامۆستا له‌ کاتی رۆنکردنه‌وه‌ی وانا‌ی وشه‌یه‌ک، وشه‌یه‌کی تر وه‌کو هاوواتا به‌ فێرخواز ده‌لێت له‌ کاتیکدا ئه‌و دوو وشه‌یه له‌ ته‌واوی ده‌ورو به‌ری به‌کاره‌ینانه‌کاندا نابنه‌ هاوواتای یه‌کتر و ئه‌م جۆره هه‌له‌یه به‌ دوا‌ی خۆیدا ده‌هینیت.

دیارت‌رین ئاسته‌نگیه‌ سینتاکسیه‌کانی زمانی فارسی ته‌مانه‌ن:

1. /را/ ی به‌رکار له‌ زمانی فارسی‌دا کاتیک کاری رسته‌ تێپه‌ر بێت پێویستی به‌ به‌رکاره، تا وانا‌ی خۆی ته‌واو بکات (حسن انوری و حسن احمد گیوی: 1367: 62) ئه‌و فێرژه‌ ناویه‌ش که‌ چا‌لی به‌رکار پێ ده‌کاته‌وه ئه‌گه‌ر نیشانه‌ی /را/ ی پێوه بوو ئه‌وا چه‌مکی ناسراوی ده‌به‌خشیت به‌رکاره‌که واته‌ ئه‌م نیشانه‌یه ده‌بێته هه‌لگری دوو چه‌مک و (دوو ئه‌رکی له‌ یه‌ک کاتدا تیدا تهاوه‌ته‌وه) (شیروان حسێن حمد: 2014: 180)

/را/ مۆرفیمی به‌رکاری راسته‌وخۆ

مۆرفیمی ناسان‌دن (سه‌رچاوه‌ی پێشوو هه‌مان لاپه‌ره)

1- من کتاب را خواندم. ← من کتێبه‌که‌م خوێنده‌وه.

2- او خانه را خرید. ← ئه‌و خانوه‌که‌ی ک‌ری.

بۆیه کاتیک فێرکار نیشانه‌ی /را/ به‌ فێرخواز ده‌ناسینیت فێری ده‌کات، که‌ هه‌ر کات به‌رکار /را/ ی پێوه بێت ده‌بێته ناسراو له‌ کاتیکدا ئه‌م نیشانه‌یه له‌ کۆمه‌لێک هه‌لومه‌رجی زمانی تر‌دا به‌کارده‌هینریت، که‌ مه‌رج نییه به‌رکار ناسراو بێت وه‌کو:

1- زه‌را لباس را خرید. (یعنی اون چه زه‌را خریده لباس است نه چیزی دیگر) واته: زه‌را جلی ک‌ری (واته ئه‌وه‌ی زه‌را ک‌ریوتی جله نه‌ک شتی تر)

له‌و نمونه‌یدا (لباس ناسراو نیه، به‌لام جه‌ختی له‌سه‌ر کراوه‌ته‌وه و /را/ ی وه‌رگرتوه، که‌واته (ئه‌م نیشانه‌یه له‌گه‌ل ناوی جۆر و کالادا دیت کاتیک به‌ مه‌به‌ستی جه‌ختکردن و خسته‌نه‌رووی ئه‌و شته دیت) (ئه‌بویه‌کر عمر قادر: 2003: 315)، هه‌روه‌ها /را/ زۆرجار ده‌چیته دوا‌ی به‌رکاری نه‌ناسراویشه‌وه قسه‌که‌ر سه‌رپشک ده‌بێت له‌ به‌کاره‌ینانی (سه‌رچاوه‌ی پێشوو هه‌مان لاپه‌ره)

وه‌کو:

مردی را دیدم. ← مردی دیدم.

بیاوئیکم ببینی. ← بیاوئیکم ببینی.

کتابی را که می خرم / می خوانم (کتیبیک که دهیکرم، دهیخوینمهوه)
 هه‌رچه‌نده له زمانی فارسیدا / را/ به نیشانه‌ی به‌رکار دانراوه له‌گه‌ل کاری تیپه‌پدا که‌چی (علی محمد حق شناس) باسی کۆمه‌لیک به‌کاره‌پنانی
 تری ئەم نیشانه‌یه‌پی کردوو کۆمه‌لیک نمونه‌ی تری هیناوه‌ته‌وه که له‌گه‌ل کاری تینه‌په‌پدا ده‌رده‌که‌ون، وه‌کو:
 تمام شب را خوابیدم. ← ته‌واوی شه‌و خه‌وتم.

(شب) به‌رکار نییه به‌لکو هاوه‌لکاری کاته

(خوابیدم) کاری تینه‌په‌په

این راه را، صد بار رفته ام = ئەم ریگایه، سه‌دجار رۆیشتووم.

تمام راه را دویدم = ته‌واوی ریگا پام کرد.

2- مؤرفیمی خستنه‌پال (کسره اضافه)

له زمانی فارسیدا مؤرفیمی خستنه‌سهر / ِ / هیمای (کسره‌ی عه‌ره‌پی بۆ به‌کارده‌هتیریت و دیارخهر به‌دیارخراوه‌وه ده‌به‌ستیت (له‌کاتیکدا
 دیارخراو دیته‌پیش دیارخهره‌وه)

له‌م خاله‌دا هاوبه‌شیه‌کی زۆر له‌نیوان زمانی کوردی و فارسی دا هه‌یه، له‌روانگه‌ی سازکردن و چۆنیه‌تی هاتنی مؤرفیمی خستنه‌سهر و
 به‌ستنه‌وه‌ی دیارخهر به‌دیارخراوه‌وه.

له‌زمانی کوردی دا:

دیارخراو + م. خستنه‌سهر / ی-ه / + دیارخهر

نم // گولی سوور، گول سووره‌که

له‌زمانی فارسی دا:

دیارخراو + م. خستنه‌سهر / ِ / + دیارخهر

نم // : گل سرخ، زن خوب، درخت سبز

ئه‌و ئاسته‌نگییه‌ی، که له‌مؤرفیمی خستنه‌سهردا دیته‌ریگای فیرخواز ئه‌وه‌یه هه‌رچه‌نده نیشانه‌ی / ِ / وه‌کو ده‌نگ ده‌درکیندریت و

ده‌خوینرتیه‌وه، به‌لام (له‌رینوسدا هیچ نیشانه‌یه‌کی نیه) (هیرش کریم حمید: 2015: 164)

واته له‌نووسینی فارسی دا / ِ / نانسرت یان به‌ده‌گمه‌ن ده‌نوسرت.

که‌واته فیرخواز له‌کاتی تاقیکردنه‌وه‌ی نوسینه‌کی یان وه‌رگیراندا تووشی گرفت ده‌بیت، له‌م نمونه‌دا زیاتر مه‌به‌سته‌که‌روون ده‌که‌ینه‌وه:

یک مهمان تازه آمده است.

ئه‌گه‌ر داوا له‌فیرخواز بکرت ئه‌و رسته‌یه‌بگۆرت بۆ زمانی کوردی ئه‌وا به‌هۆی ده‌رنه‌که‌وتنی مؤرفیمی خستنه‌سهره‌که‌تووشی ئاسته‌نگی

ده‌بیت و ده‌که‌وتیه‌وه به‌رده‌م دوو ئه‌گه‌ره‌وه، که ئه‌مانه‌ن:

میوانتیک تازه هاتوو.

یک مهمان تازه آمده است

میوانیکی تازه هاتوو.

مجدی په‌یامبه‌ر گه‌وره‌ی ئیسلامه.

مجد پیامبر بزرگ اسلام است

مجد په‌یامبه‌ری گه‌وره‌ی ئیسلامه.

دیاره ئەم ئاسته‌نگییه‌ له‌نووسیندا دیته‌ریگای فیرخواز، به‌لام له‌کاتی ده‌رپین و خویندنه‌وه‌دا ئەم گرفته‌ ده‌رویتیه‌وه، چونکه (ِ) ه‌که

ده‌خوینرتیه‌وه به‌روونی شوینه‌که‌ی ده‌رده‌که‌وت.

3. بکه‌ر نادیار (مجهول)

بکەر نادیار بابەتیکە لەلایەن زمانەوانە فارسیەکانەوه گفتوگۆی زۆری لەسەرکراوه بیروپرای جیاواز لە بارەیهوه باس کراوه .

(بروانه: که ژال جیهانبه‌خش مجد : 2016 : 104-109)

له زمانی فارسیدا گۆڕینی رسته له بکەر دیارهوه بۆ بکەر نادیار بهم شیوهیه :

1- بکەری رسته لاده‌پریت

2- به‌رکاری راسته‌وخۆ شوینی بکەر ده‌گرتیهوه به مه‌رجێک نیشانه‌ی / را / لابه‌ریت

3- کاری سه‌ره‌کی رسته‌که ده‌گۆڕین بۆ هاوه‌لناوی کراو (بناغه + ه)

وه‌کو :

ساختن ← ساخته

بردن ← برده

4- چا‌و‌گی (شدن) به پێی کات و که‌س و جو‌ری کار گه‌ردان ده‌کریت و ده‌چیته‌ دوای هاوه‌لناوه‌ کراوه‌که پێکه‌وه چه‌مکه

نادیاری ده‌گه‌یه‌نن (هێرش که‌ریم چه‌مید : 2015 : 147)

(ئه‌م جو‌ره له بکەر نادیار له فارسی دا به بکەر نادیاری ئه‌سلی (مجب‌ول ئه‌صلی) داده‌نریت) (که‌ژال جیهانبه‌خش مجد : 2016 : 106)

وه‌کو :

ساخت (دروست کرد) ← ساخته شد (دروست کرا)

ساخته بود (دروست کردبوو) ← ساخته شده بود (دروستکرا بوو)

می ساخت (دروست ده‌کرد) ← ساخته می شد (دروست ده‌کرا)

من خانه را ساختم ← خانه ساخته شد

من خان‌و‌ه‌که‌م دروستکرد ← خان‌و‌ه‌که‌ دروستکرا

تا ئێ‌ره ئه‌وه‌مان بۆ رو‌ون بو‌وه‌وه، که‌ فێرخ‌واز له کاتی گۆڕینی رسته له بکەر دیارهوه بۆ بکەر نادیار ده‌توانیت به‌ په‌رپه‌وکردنی ئه‌و هه‌نگاوه‌

سه‌ره‌وه رسته‌کان بگۆڕیت واته له بکەر نادیاری ئه‌سلیدا ئه‌گه‌ر فێرخ‌واز هه‌موو هه‌نگاوه‌کان بگرتیه به‌ر ئه‌وا به‌ ده‌گه‌ن تو‌وشه ئاسته‌نگی

سینتاکسی ده‌بیت، چونکه‌ یه‌ک یاسای گشتی بۆ هه‌موو رسته‌کان په‌رپه‌و ، به‌لام جو‌ریکی تر له بکەر نادیاری هه‌یه به‌ (مجه‌ول با هم کرد

(کردن)) واته نادیاری به‌ه‌وی کرداری (کردن)ه‌وه، کو‌مه‌لێک له‌و کردارانه‌ ده‌گرتیهوه که‌ تێنه‌په‌رن و لێک‌دراون وه‌کو :

په‌رپه‌ز کردن ، استفسار کردن ، سؤال کردن ... (سه‌چاوه‌ی پێشو‌و هه‌مان لاپه‌ره)

ئه‌م جو‌ره کردارانه هه‌رچه‌ن تێنه‌په‌رن که‌چی ده‌توانن ببن به‌ بکەر نادیار وه‌کو:

1- ما کار را آغاز کردیم. (بکەر دیار) ← کار آغاز شد. (بکەر نادیار)

2- ئیمه‌ ده‌سمان به‌ کاره‌که‌ کرد ← کاره‌که‌ ده‌سپێکرا.

یه‌کنێک له ئاسته‌نگیه سینتاکسییه‌کان لێ‌ره‌وه سه‌رچاوه ده‌گرت، که‌ پێشبینی ده‌کریت فێرخ‌واز به‌ کاریگه‌ری یاسا گشتیه‌که ئه‌و رسته‌یه

بگۆڕیت بۆ بکەر نادیار و به‌م شیوه‌یی لێ‌بیت:

1- *کار آغاز کرده شد (هه‌له‌ی سینتاکسی رو‌ویداوه)

2- من از تو سؤال کردم ← از تو سؤال شد

من پرسیارم له‌ تو کرد ← له‌ تو پرسیار کرا، فێرخ‌واز ده‌یگۆڕیت بۆ (*از تو سؤال کرده شد

3- خانه را خراب می کردند ← خانه خراب می شد.

6- خان‌و‌ه‌که‌یان وێ‌ران ده‌کرد ← خان‌و‌ه‌که‌ وێ‌ران کرا .

به‌ کاریگه‌ری یاساگشتیه‌که فێرخ‌واز ئه‌و رسته‌یه ده‌گۆڕیت، بۆ (خانه خراب کرده می شود)

هه‌روه‌ها ئه‌و کردارانه‌ی که‌ تێنه‌په‌رن له‌ رێگه‌ی پاشگری /ان/ ده‌گۆڕین بۆ تێپه‌ر و بکەر نادیاران لێ‌ ساز ده‌کریت. (حسن انوری , حسن

احمد گیوی : 1367 : 66-67)

تینه‌پەر	تیه‌ر	بکەر نادیار
رسیدن (گه‌یشتن)	رساندن (گه‌یاندن)	رسانده شد (گه‌یه‌نرا)
لرزیدن (له‌رزین)	لرزاندن (له‌رزاندن)	لرزانده شد (له‌رزینرا)

به‌م شیوه‌یه :

- 1- مادرم رسید. ← بابام مادرم رساند. ← مادرم رسانده شد .
 (دایکم گه‌یشت) ← (باوکم دایکم گه‌یاند) ← (دایکم گه‌یه‌نرا)
 2- زمین لرزید ← زلزله زمین را لرزاند ← زمین لرزانده شد
 3- (زهوی له‌رزى) ← (بومه‌له‌رزى زهوی له‌رزاند) ← (زهوی له‌رزینرا)

لیره‌دا ئاسته‌نگیه‌کی تر دیته‌ رینگای فی‌رخواز به‌هوی ئه‌و جۆره کردارانه‌ی که پێیان ده‌وتریت ، (فعل های دو وجهی) ئه‌م جۆره کردارانه ده‌توانن به‌ دوو به‌کاره‌یتانی جیاواز کار بکه‌ن واته ده‌توانن وه‌کو تیه‌ر یان تینه‌په‌ریش له‌ رسته‌دا ده‌ریکه‌ون وه‌کو کرداره‌کانی : (شکست-شکان ، پختن-کولان ، ریختن-رژان ، سوختن-سوتان ، پژمردن-سیسبون ...) (تقی وحیدیان کامیار، غلامرضا عمرانی : 1389 : 49-

50)

نمونه :

- 1- گل پژمرد ← (گوله‌که سیس بوو) تینه‌پەر
 2- افتاب گل را پژمرد ← (خۆره‌که گوله‌که‌ی سیس کرد) تیه‌ر

له‌ کاتی گۆڕینی رسته له‌ بکەر دیاره‌وه بۆ بکەر نادیار ئه‌و کردارانه‌ی که (دو وجهی)ن پێوستیان به‌ ئه‌وه نیه‌ پاشگری (ان)یان بۆ زیاد بکه‌ین به‌لکو راسته‌وخۆ به‌ شیوه‌ی کرداره‌ تیه‌په‌کان هه‌لسوکه‌وتیان له‌ گه‌ل ده‌کریت وه‌کو :

- 1- باران شیشه را شکست ← شیشه شکسته شد
 باران په‌نجه‌ره‌که‌ی شکاند ← شووشه‌که شکینرا
 بۆیه‌ پێشبینی ده‌کریت فی‌رخواز ئه‌م رسته‌یه‌ بگۆڕیت بۆ (شیشه شکانده شد *)

- 2- بچه دوغ را ریخته بود ← دوغ ریخته شده بود
 مناله‌که دۆکه‌ی رژاندبوو ← دۆیه‌که رژێنرابوو

فی‌رخواز به‌ کاریگه‌ری یاسای بکەر نادیارى ئه‌سلی ئه‌م رسته‌یه‌ به‌ك شیوه‌یه‌ لێ ده‌کات (دوغ ریزانده شده بود *)

هه‌روه‌ها ئاسته‌نگیه‌کی تر له‌ کرده‌ی نادیاریدا تیکه‌ل‌بوونی (شد) ه‌ جارێک وه‌کو کاری سه‌ره‌کی رسته، جارێک وه‌کو مۆرفیمی سه‌ربه‌خۆی بکەر نادیارى، واته فی‌رخواز ناتوانیت به‌ ئاسانی له‌ رسته‌کاندا ئه‌و دوو به‌کاره‌یتانه جیاوازی (شد) به‌ ئاسانی له‌ یه‌ک جیا بکاته‌وه .
 وه‌کو:

- شاید موفق بیشوی ← ره‌نگه‌ سه‌ر بکه‌ویت (کاری سه‌ره‌کی)
 شاید دیده بیشوی ← ره‌نگه‌ ببینریت (مۆرفیمی بکەر نادیار)

4. کات و ئه‌سپێکته‌کانی کردار

(یه‌کێک له‌ تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی کردار هه‌بوونی کاته‌ تاییدا) (تقی وحید کامیار ، غلامرچا عمرانی : 1389:33)

له‌ زانی فارسیدا کردار سێ کاتی هه‌یه‌ (رابردوو-گزشته / ماضی ، رانه‌بردوو- مضارع ، داهاتوو- آینده) ، کرداری رابردوو له‌ فارسی دا نۆ جۆری هه‌یه‌ ئه‌مانه‌ن: (حسن انوری،حسن گیوی : 1367 : 47)

1. رابردووی نزیک (ماضی مطلق) رفتم ← رفتیم
 2. رابردووی ته‌واو (ماضی نقلی) رفته ام ← رفته ایم
 3. رابردووی به‌رده‌وام (ماضی استمراری) می رفتم ← می رفتیم

4. رابردووی تهواوی بهردهوام (ماضی نقلی استمراری) می رفته ام ← می رفته ایم
5. رابردووی دور (ماضی بعید) رفته بودم ← رفته بودیم
6. رابردووی دورتر (ماضی ابعید) رفته بوده ام ← رفته بوده ایم
7. رابردووی دانانی (ماضی التزامی) رفته باشم ← رفته باشیم
8. رابردووی ملموس (ماضی ملموس) داشتم می رفتم ← داشتیم می رفتیم
9. رابردووی ملموس نقلی (ماضی ملموس نقلی) داشته ام می رفته ام ← داشته ایم می رفته ایم

کرداری رانه بردووش دابهش ده بیت به سهر سئ جۆردا :

1. رانه بردووی راگه یاندن (مضارع اخباری) میروم ← میرویم
2. رانه بردووی دانانی (مضارع التزامی) بروم ← برویم
3. رانه بردووی ملموس (مضارع ملموس) دارم میروم ← داریم میرویم

کرداری داهاتوو (اینده) له زمانی فارسی دا کردار له دهم کاتی داهاتوودا له (رهگی رابردوو (قه دی کرداره سهره کییه که، له گه ل رهگی رانه بردووی کرداری (خواستن)، که (خواه) ه دروست ده کړیت ((سهرچاوهی پیشوو : 63)

بېگومان پېوسېته جیناوېکي لکاویشی به پي کەس و ژماره بۆ دابنریت له کۆمه له ی (م-یم، ی-ید، د-ند) بهم شیوهیه:

خواه+ (م-یم) + قه د وه کو:

- خواهم رفت ← خواهیم رفت (دهرۆم-دهرۆین)
- خواهی رفت ← خواهی رفت
- خواهد رفت ← خواهند رفت

ههریهك لهو جۆره دهم كاتانهی باسکران، له به کارهیناندا پېوسته به پي کەس و ژماره گەردان بکړین، ئەم ئەرکەش به جیناوه کهسیه لکاوکان سپړاوه بۆ هەر سئ کهسی به کەم و دووهم و سییه می تاك و کۆ، ههروهها وهك له یاساکانیش دا دهركهوت ژمارهیه کی بهرچاو ئەسپێکت به کارهاتوون به تایبه له کاتی رابردوودا له ئەنجامی ئەم ئالۆزیه گهورهیه، که له جۆره کانی کرداردا ههیه پرۆسهی فیڕبوون و فیڕکرنی فیڕخواز قورستر ده بیت و به رادهیه کی زۆر توشی ئاستهنگی سینتاکسی ده بیت له بهرهمههینانی رسته دا.

5- مۆرفۆسینتاکس و شوینی جیناوه لکاوکان له کرده ی مۆرفۆسینتاکسدا:

مۆرفۆسینتاکس ئاستیکه، له ئەنجامی تیکه لیبوونی ههردوو ئاستی مۆفۆلۆژی و سینتاکس درووستده بیت (که ژال جهانبخش محهمه د، 2016، 76)، ههروهها (به کلیتیک کردنی که تیگۆریه سینتاکسیه به خورتیه کانه) (ئاوات سالح قادر، 2015، 53)، زمانی فارسی هاوشیوهی زمانی کوردی خاوهنی دوو جیکه وتهی سینتاکسی و دوو جیکه وتهی مۆرفۆسینتاکسیه له کرداره تیپه ره کاند، جیکه وتهی سینتاکسی پيش کرداره، واته بکهرو بهرکار به شیوهی مۆرفیمی سهر به خو پيش کردار ده کهون.

جیکه وتهی مۆرفۆسینتاکسیش دواي کردار یان له ناو درووسته ی کرداردا به، به لام کرداری تیپه په ر خاوهنی یهك جیکه وتهی سینتاکسی و یهك جیکه وتهی مۆرفۆسینتاکسیه، چونکه تیپه په ر بهرکاری نییه، له زمانی فارسیدا یهك دهسته جیناوی سهر به خو ههیه، که ئەمانه ن (من- ما، تو- شما، او، - آنها، ایشان، دوو دهسته جیناوی لکاویش هه ن، دهسته ی یه کەم که دهسته ی بکه ره (م-یم، ی-ید، د، - ه، - ند)، دهسته ی دووهمیش که پێیان دهوتریت (ضمیر شخصی پیوسته) (م-مان، ت-تان، ش-شان) ه، ئەم کۆمه له ئەرکی بهرکار یان دیارخه ر ده بین. (تقی وحیدیان کامیار- غلامرضا عمرانی: 1389، 103)

له کاتی گۆڕینی درووسته ی سینتاکسی بۆ درووسته ی مۆرفۆسینتاکسی ههردوو ئارگۆمینتی بکه ر و بهرکار ده کړتیریت، جیکه وتهی هه ریه که یان به جیناوېکي لکاو پر ده کړینه وه و ده چنه کۆتایي کرداره که یان ناو درووسته ی کرداره که بهم شیوه بهش درووسته ی مۆرفۆسینتاکس دیته کایه وه (بروانه: که ژال جهانبخش محهمه د، 2016، 97، وه کو:

- من او را دیدم (سینتاکس). ← دیدمش (مۆرفۆسینتاکس).
- من ئەوم بینی. ← بینیم.

له زمانی فارسیدا جیکه وتهی جیناوی لکاو بکه ر له مۆرفۆسینتاکسدا بۆ ههردوو کاتی رابردوو، رانه بردوو چه سپاوه و هه میشه دواي بناغه یان ره گی کردار ده گرن، به لام جیکه وتهی بهرکار دواي جیناوی لکاو بکه ر دیت، به مەرچیک کرداره که ساده بیت، وه کو:

- دیدمشان. رابردوو ← (بینیم)

م/ جیکهوتە ی بکەر.

شان/ جیکهوتە ی بەرکار.

- می بینمشان. رانه بردوو ← (ده یانبینم)

م/ جیکهوتە ی بکەر.

شان/ جیکهوتە ی بەرکار.

بەلام له کاتی داهاتوو دا جیکهوتە ی بکەر ده چیتە دواى (خواه) ی نیشانه ی کاتی داهاتوو،

بەم شیوه یه:

خواه + جیناوی لکاو ی بکەر + بناغه + جیناوی لکاو ی بەرکار.

وه کو:

- خواهم دیدشان. داهاتوو ← (ده یانبینم)

م/ جیکهوتە ی بکەر

- خاهند دیدم. ← (ده مبینم)

لێره دا ئاستهنگی دیتە ری فیروازی کورد زمان، چونکه به کاریگه ری یاسای (رابردوو، رانه بردوو)، که جیناوی لکاو ی بکەر دواى بناغه ده گریت، ئه و رستانه ی که داهاتوون شونیی بکەر و به رکاری به ئاسانی بۆ جیاناکریته وه.

یه کێکی تر له و ئاستهنگیانه ی که له کرده ی مۆرفۆ سینتاکس دا دیتە ریگه ی فیرواز، ئه وه یه به هۆی زۆری ژماره ی ده مکاته کانی کرداره وه ، ههروه ها به هۆی کرداره دارێژراو و لیکدراوه کانه وه دروست ده بێت، چوکه شونیی جیناوی لکاو ی بەرکار له هه ریه ک کرداری دارێژراو و

لیکداو دا جیاوازی و ئالۆتزن له کرداره ساده کان، به م شیوه یه: بۆ کرداری دارێژراو: (بروانه : ئاوات صالح قادر : 2015: 93-94)

پیشگر + جیناوی لکاو ی بەرکار + بناغه + جیناوی لکاو ی بکەر وه کو:

- بر شان داشتم (رابردوو- دارێژراو) هه لم گرتن

- بر شان می دارم. (رانه بردوو- دارێژراو) هه لیان ده گرم

بەلام بۆ کرداری داهاتووی دارێژراو به م شیوه یه ی ل دیت:

خواه + لکاو ی بکەر + پیشگر + لکاو ی بەرکار + بناغه

- خواهم بر شان داشت. ← هه لیان ده گرم.

بۆ کرداری لیکدراویش به م شیوه یه :

به شی یه که می کردار + جیناوی لکاو ی بەرکار + بناغه + جیناوی لکاو ی بکەر

وه کو:

- جوابتان دادم (رابردوو- لیکدراو) وه لامم دانه وه

- جوابتان میدهم (رانه بردوو- لیکدراو) وه لامتان ده ده مه وه

بەلام بۆ کاتی داهاتوو به م شیوه یه ی ل دیت:

خواه + جیناوی لکاو ی بکەر + به شی یه که می کردار + جیناوی لکاو ی بەرکار + بناغه

- خواهم جوابتان داد وه لامتان ده ده مه وه.

ههروه ها ئه گه ر به رکاره که ناراسته وخۆ بیت ئه و جیناوه لکاو که ی ده چیتە دواى پیشبهند (پریۆزیشن) هوه، وه کو:

- بهت می گویم ← بیت ده لیم

/ت/ به رکار

• براش می خریدم ← بۆیم ده کړی

/ش/ بهرکاره

نه نجام

1. نیشانه ی /را/ بهرکار له زمانې فارسي دا په کيکه له ناسته ننگي سينتاکسيه کان بۆ فيرخواز، چونکه نه نیشانه يه چهند به کارهينانتيکي جياجياي هه يه .
2. مؤرفيمي خستنه سهر له نوسين و وهرگيراندا ده بيتته ناسته ننگي به لام له کاتي خويندنه وه و دهرپرنيشدا نه ناسته ننگيه دهره وپته وه و شوپنه کهي به رووني دهرده که وپت .
3. ئالوژي کرده ي بکه ر ناديار له زمانې فارسي دا پرؤسه ي فيريووني زمانه که زور خاوتر ده کاته وه، چونکه ژماره يه کي زور کردار هه ن له ياساي گشتي بکه ر ناديار لايانده وه، ناسينه وه ي ته وائي و کر دارانه کارپکي دژواره .
4. ناسين و ليک جيا کرده وه ي دروسته ي کردار له ده مکاته جيا وازه کاني زمانه که دا به هو ي زوري ژماره ي جوړه کانيانه وه، ناسته ننگيه کي گه وره يه و پيوپستي به هه ولدانتيکي زوره تا فيرخواز بتوانيت به دروستي به کاريان به پيئيت .
5. ئالوژي کرده ي مؤرفوسينتاکس و جولاني شوپني جيناوه لکاوه کان له ناو دروسته ي مؤرفوسينتاکس دا ، هوکاره بۆ سهره لدانې ناسته ننگي سينتاکسي .

ليستي سهرچاوه کان

1. ئاوات سالت قادر، ريککه ووني سينتاکسي له زمانې کوردی و فارسيدا، نامه ي ماستهر، کوليژي زمان، زانکوي سليمني، 2015.
2. نه بوبه کر عومهر قادر، بهرورديکي مؤرفوسينتاکسي له زمانې کوردی و فارسيدا، نامه ي دکتورا، کوليژي زمان، زانکوي سليمني، 2003.
3. ناسق عبدالرحمان کريم، ستراتيزه کوزمانه وانيه کان له فيريووني زمانې دووهدار، نامه ي دکتورا، کوليژي زمان، زانکوي سليمني، 2019.
4. بهر کر عومهر علي، چهند لايه نتيکي زمانه وائي ، چاپي يه که م ، هه وليتر، 2014
5. شيروان حسن حمد، تواناي مؤرفيمي به ند له ده وله مند کردن فهره ننگ و راپه راندي ئه رکي سينتاکسي دا ، نامه ي دکتورا، زانکوي سليمني، 2014
6. شادان حه مه ته مين محه مه د، په يوه ندييه واتاييه کاني ناو مؤرفيمه به نده کان له زمانې کورديدا ، نامه ي ماستهر، زانکوي سليمني ، 2016.
7. عه دنان عه بدوللا عه بدولوه هاب، وهرگرتي زمان لاي منال، نامه ي ماستهر، کوليژي زمان، زانکوي سليمني، 2015.
8. کاروان عومهر قادر، درکپکردني زمانې ستاندارد و شياني فيريووني زمانې دووهد، گو فاري زانکوي سليمني ، ژماره 45، 2014.
9. که ژال جهانبه خش مجد ، دروسته ي رسته ي ساده له زمانې کوردی و فارسيدا ، نامه ي ماستهر زانکوي گهرميان ، 2016
10. کاروان عومهر قادر، درکپکردني زمانې ستاندارد و شياني فيريووني زمانې دووهد، گو فاري زانکوي سليمني ، ژماره 45، 2014.
11. هيرش کهريم حه ميد، رؤسته م مجد احمد ، ريکاره کاني زمانې بياني (کلتر) به نمونه، کونفرانسي زانکوي گهرميان، 2019
12. هيرش کهريم حه ميد، بهرورديکي مؤرفوفونيمي له زمانې کوردی و فارسي دا ، نامه ي ماستهر، زانکوي سليمني، 2015
13. نه رييمان عه بدوللا خو شناو، زمانه وائي کاره کي، بهرگي يه که م چاپي يه که م، هه وليتر، 2016
14. تقى وحيديان کاميار، غلام رضا عمرانى ، دستور زبان فارسي (1)، چاپ دوازه م ، تهران، 1389
15. حسن انوري، حسن احمد طيوي ، دستور زبان فارسي (2)، چاپ دوم ، تهران، 1367
16. على مجد حق شناس، دستور زبان فارسي، چاپ اول ، تهران ، 1387
17. زريتا عيلاني، تاسير تداخل زبان مادري در آموزش زبان دوم، پايطاه مجلات تخصص نور، شماره 60، 1380.
18. رضوان متوليان نائيني ، عباس استوار ابر قوي، خطاهاي نحوي عرب زبانان در يادپيري زبان فارسي به عنوان زبان دوم ، پژوهش نامه ي آموزش زبان فارسي به غير فارسي زبانان شماره (2)، 1392